

HANGYÁK takarítók, testőrök, ragadozók

A ligha van olyan erdő, ahol egy percnyi szemlélődés után a talajon, a lágyszárú növényeken, vagy a fák törzsén, ne vennénk észre kisebb-nagyobb, sárga, barna, fekete hangyákat vonulni, hadakozni, cipekedni. A hangyák családja (Formicidae) már önmagában is rendkívül fajgazdag, változatos életmódú, ökológiai szempontból igen jelentős gyülekezet. Mindezen túl azonban kifinomult, szövevényes kölcsönhatásokban gazdag mirmekofil (hangyákhoz kötődő) közösségek révén még tovább növelik az erdei ökoszisztémák biológiai sokféleséget.

Jelentős részt vállalnak az állati tetemek eltakarításában, legyen az elpusztult szöcske (1. kép), cserebogár (2. kép), vagy éppen gyík (3. kép). Hatékonyságuk részben nagy számukban rejlik. Egy-egy hangya ugyan csak kisebb darabokat harap ki és cipel el, de a megállás nélkül szorgoskodó had együttesen gyorsan elvégzi a munkát. Ugyanakkor az is közismert, hogy testsúlyuknál sokkal nagyobb terheket is képesek mozgatni (lásd a 2. képet).

3. kép

A 6-8 mm átmérőjű *Kermes roboris* pajzstetűt 4 fekete hangya (*Lasius niger*) is védi, miközben mohón startolnak rá a pajzstetű által kiválasztott mézharmat cseppre (4. kép). A kocsányos tölgyön lévő levéltetveket vehemensen védi a *Formica* hangya (5. kép). „Tekintetén jól látszik”, hogy nem ismer tréfát, akár nagyobb súlycsoportú ellenféllel is felveszi a harcot. Hasonló „üzleti konstrukció” jellemzi a *Dryocosmus cerriphilus* nevű gubacsdarázs és a hangyák együttműködését. A gubacs felületén mézédese cseppeket választ ki, amivel tömegesen vonzza magához a hangyákat (6. kép). Ilyen hangyasűrűség mellett nem sok esélye lehet annak az élősködő daráznak, vagy ragadozónak, ami a gubacsban fejlődő gubacsdarázs lárvák megtámadásán fáradozik.

4. kép

5. kép

Kísérletileg is igazolt, hogy azok a gubacsok, ahonnan a hangyákat távol tartják, sokkal nagyobb eséllyel lesznek áldozatai parazitoid vagy ragadozó rovarok támadásának.

Valójában az „édesszájú” hangyák „vérmes” ragadozók. Táplálékuk lehet minden olyan állat, amit egyedül, vagy csapatmunkában le tudnak gyűrni. Éppen ez a tulajdonságuk az, ami erdővédelmi szempontból jelentőssé teszi őket.

A tölgyfahangya (*Liometopum microcephalum* – 7. kép) leggyakrabban idős tölgyesekben fordul elő, megtelepedéséhez szükséges a korhadó faanyag jelenléte. Élő fák korhadó üregeiben, illetve elhalt fákban épít fészket. Kedveli a nagyobb testű xilofág (fában fejlődő) rovarok, pl. a nagy hősincér (*Cerambyx cerdo*) járatait (8. kép).

9. kép

1. kép

2. kép

Kifejezetten agresszív, aktív vadász. Egyesek szerint még kisebb repülő rovarokat is képes megfogni. A nagytermetű *Formica* fajok látványos fészkeiket (9. kép) leggyakrabban tuskókra, illetve földön fekvő holtfára építik. Levéltetvek mézharmatát is gyűjtik, ugyanakkor aktívan vadásznak is (10. kép). Ennek eredményeként a bolyok közelében a fák levelei még a lombfogyasztó rovarok (pl. lepkehernyók) tömeges megjelenése esetén is jóval kisebb rágást szenvednek el, mint a hangyák által nem járt területeken. Ha túl nagy az elejtendő zsákmány, akkor csoportosan támadják (11. kép). A hangyák erdővédelmi jelentőségét felismerve az erdei hangyabolyokat már 1935-ben védetté nyilvánították. Európa számos országában, így Magyarországon is fizikai eszközökkel is védik őket (12. kép).

7. kép

A hangyabolyokban és kolóniákban időnként hívatlan lakók is megjelennek. A zengőlegyek (*Syrphidae*) családjába tartozó *Microdon* hangyalegyek lárvái a hangyalárvákat fogyasztják. Félgömböszzerű, aljzathoz simuló lárváik és bábjaik (13. kép) felépítése kiváló védelmet nyújt a hangyák támadása ellen, azok gyakorlatilag nem találnak rajta fogást. Ez a forma annyira sajátos és megtévesztő, hogy egyes hangyalégy lárvákat eredetileg meztelencsigaként írtak le.

8. kép

A kifejlett *Microdon*-ok egyébként inkább méhekre, mint legyekre emlékeztetnek (14. kép). Hangyakolóniákban gyakran találkozhatunk a sertefarkúak ősi rendjébe tartozó hangyázpikkelykével (*Atelura formicaria* – 15. kép). Ez a faj ellopkodja a fészkekbe visszatérő dolgozók által kiöklendezett táplálékot. „Kémiai álcázás” révén elkerüli a hangyák támadását. Olyan vegyületeket választ ki ugyanis, amik alapján a hangyák fajtársuknak hiszik, így nem bántják.

10. kép

11. kép

12. kép

ismeretek birtokában, rövid megfigyeléssel is kiderülhet, hogy az igazából szervezett, „cél-tudatos” tevékenység.

13. kép

14. kép

15. kép

A táblát az Ipoly Erdő Zrt. felkérésére a NAIK ERTI Erdővédelmi Osztálya állította össze. Fotók és szöveg: Csóka György
Grafika: Ali Vali